

מאמר אחרון בסידרה: כיצד מקים שמעון פרס גניילדים ובתי-קולנוע בנצרת,

דואג לסבודת מנהיגו בשדה-בוקר בעודו בחיים, וקובע את תורת

הלחימה של צבא הגנה לישראל מבלי לשאת בשום אחריות

ובין סוגי הנשק והלוחמה שיונהגו בהם. בימי הנשיא אייזנהואר, למשל, הושם הדגש על הכוח האטומי.

נמצאו אז גורמים שהתרעמו על כך, טענו כי אין לשים את הכל על הקלף האטומי, אלא יש להקציב כספים וכווח אדם מספיקים גם לפיתוח שוטף של אמר צעיר-לחימה מקובלים. כך שלא בכל מקרה של תוקפנות מקומית תעמוד ארצות-הברית בפני הברירה: מלחמה גרעינית, או כניעה. זוהי, כמובן, הנחה תיאורית בלבד, במה שנוגע למשל הישראלי. אולם יש בה כדי להדגיש את הכוח המרוכז בידי איש-התקציבים, ואת השפעתו על עניינים צב-איים סתורים — עד כדי קביעת תורת הלחימה, שיטות הלחימה ויכולת הלחימה.

***

מעבר לגבול המותר

אפשר לשאול: מה רע בכך? הרי מישהו צריך בכל זאת להיות אחראי; מישהו חייב ליטול לידיו את הסמכות והאחריות.

במשטר דמוקרטי, הבנוי על מפלגות, אין מנוס מכך שבראש משרד-הבטחון יעמוד

דויד בן-גוריון לא השאיר מעולם ספק כי הוא השליט העליון בממלכת הבטחון. ואומנם, הוא המחליט בכל העניינים הגדולים והעקרוניים של משרד-הבטחון ושל הצבא. אך בעניינים של יום-יום, נתן יד חופשית לשמעון פרס. ומאחר שעניינים גדולים נחתכים לרוב על-פי העניינים הקטנים של יום-יום, יש לשמעון פרס השפעה ישירה על כל החלטותיו של שר-הבטחון. מה עוד שהוא המוסר לכיגוי את הרויחים והערכות-המצב

מאת שלום כהן

שעליהם הוא מבסס את החלטותיו; והוא המסגן את מרבית הידיעות, לפני שהן מגיעות לשר.

פרס הוא המחליט, למעשה, על מינוי פקידים בכירים במשרד-הבטחון. אלה הם, כמעט ללא יוצא מן הכלל, אנשים שהוא בוטח במהימנותם האישית עליו. הוא גם מעדיף שבי-מישרות המרכזיות ישבו אנשים מדרגה ב', כדי שתלותם בו תהיה מוחלטת, ושלא יוכלו להחליט החלטות חשובות בלעדיו.

כדי להחזיר להכרת עובדי המשרד כי הוא וביגוי הם הייגורף, סיגל פרס לעצמו בקפידה רבה כמה מן הגינונים המובהקים של דויד בן-גוריון. במכתביו, למשל, הוא שוקד להשמיט את המלה "את".

כאשר כיהן כמנהל כללי של המשרד, היה המנהל הכללי עושה את הכל, נושא בכל האחריות, קובע כל דבר. עכשיו, כסגן השר, יושב הוא באותו חדר שהיה לו מקודם וממלא כל תפקידיו הקודמים. המנכ"ל החדש, אשר בן-נתן, אינו מתערב. הוא יודע כ"ארתור היפה", ומסתפק בתחומים שבהם לו שמעון פרס.

מעניין, שעם כל הגיבוי שהוא מוכן לתת לו, ולאחר שהפקיד בידי תחומים כה רבים וחשובים, שמר דויד בן-גוריון על אהדות-שלטון אחת, שבה אין דריסת-רגל לשמעון פרס.

ניצחוננו

של הג'ובניק

אולם אם נאלץ פרס לכבוש מרכזיות זה בפעולת הסתננות, הרי שבמרכזיות אחרים הוא כבר שולט גלויות, ללא צורך במסתה. עמדות אלה אינן מוגבלות דחקה בתחום המוגדר של הבטחון. פרס, למשל, נטל על עצמו הקמת המדרשה של שדה-בוקר, שלפי כל הסימנים נועדה לשמש מקום-מנוחה אחרון לבן-גוריון, כדוגמת הריהרצל בירד-שלים ואוהלו על חוף הכינרת, שם קבור ברל כצנלסון. הוצאות הבניה הגדולות כוסו מתקציב הבטחון, על-פי החלטתו האישית של פרס. אך משה שרת — שהוא יושב-ראש בתי-ברל מטעם מפא"י — חשש דחקה מהתחרות זו. על כן ביקש לדעת מאיזה כספים הוקמה המדרשה ולפי איזה החלטה. ח"כים מתעדת חוץ-ובטחון החלו מתעניינים אף הם בפרשה. או הודיע משרד הבטחון, כי מידרשה זו הוקמה למען הגדנ"ע. כך קרה, שהי-גדנ"ע, אשר לא היה לו תקציב מספיק להחזיק כהלכה את חותמו בבאר-אורה, קיבל מוסד מפואר פי כמה, שהחוקתו תעלה עוד יותר.

עובדה מעניינת לא פחות היא, שנצרת-עילית — עיר בת ששת אלפים תושבים קבועים — נחשבת לאחד ממפעלי משרד-הבטחון. בשנתון הממשלה האחרון, בו דווח כל משרד על פעולותיו במשך השנה, מסר משרד-הבטחון על בית-ספר חדש שנוסף בנצרת-עילית, על שלושה גניילדים חדשים שנוספו לשלושה הקיימים, על הקמת מרכז מסחרי גדול שיכיל גם בית-קולנוע, ועל בניית 60 דירות מהודרות למכירה. מה לכל אלה ולבטחון? קשה למצוא את הקשר. אולם זהו מרכז-השפעה נוסף, עליו חולש אדם צמאלכות.

פרס חולש אישית גם על קשרי-החוף עם צרפת ועם גרמניה-המערבית, ובתחום סמכותו נמצאים גם ענייני האטום במדינה.

***

דיין, לפקוב, צירה

אם הוא שולט גם על הצבא? התשובה אינה חד-משמעית. הוא אינו יכול לתת פקודות מיבצעות לרמטכ"ל, למשל; אולם הוא חולש על כמה נקודות-מפתח, הנותנות בידו השפעה מכרעת על עניינים צבאיים.

במישור האישי, קיימים בינו לבין הרמטכ"ל הנוכחי יחסים-ידידות כפי שלא היו קיימים בימי דיין ולסקוב. כי צירה הינו, מטבעו, איש-חברה נוח. מאידך, עמדות שדיין הרחיק מהן את פרס, ושלסקוב נלחם על החזקתן, היו כבר בבעלותו הבלעדית של פרס כאשר צירה התמנה לרמטכ"ל.

נקודת-המפתח בהשפעתו של פרס על הצבא היא תקציב הבטחון. שמעון פרס הוא השולט במאות המיליונים הללו. אומנם, הוא כפוף לפרטייה-התקציב; אולם הוא עצמו עיבד את הצעת-התקציב והוא הממונה על ביצוע ההוצאות. כך, שהוא יכול לקבוע סדר-עדיפות, לגרוע מסעיף מסויים או להוסיף לו. ושם כוחו.

מסעמי בטחון מובנים, אי-אפשר להביא כאן דוגמאות ממשיות. אולם אפשר ללמוד משהו על הבעיה העקרונית של חלוקת תקציב-הבטחון, מן הנעשה בארצות-הברית, למשל. שם יש לכל אחד מן החילות — הקרקע, הים והאוויר — רמטכ"ל משלו ושר משלו. מעלית צומד שר הגנה, האחראי, יחד עם הנשיא, לחלוקת תקציב-הבטחון בין החילות

***

צבא ופוליטיקה

הו תהדיך מסוכן. הוא החל ביום בו חדלו לדבר על צבא לחוד ובטחון לחוד, ועל משרד הבטחון לחוד, ויצקו את המונח החדש — "מערכת הבטחון". כי בעזרת מונח זה ביקשו פקידים ועסקנים מפלגתיים להפקיע את שם צה"ל והבטחון לעצמם. מאחר שהם עומדים בראש "מערכת הבטחון", הפקיעו לעצמם את כל הזוהר והכבוד המגיע לצה"ל ולבטחון המדינה. בדיוק כמו אותה ציפור במשל הידוע, שישבה כל היום על גב השור החורש, התפארה ברוב עשיבות-עצמית: "אני חורשים!"

תזילת התהליך נראית אומנם תמימה ביותר: נסיונו של גיבניק להתפאר בנצחונותיו של איש-חיות. אך ההמשך לא היה תמים כלל ועיקר: העסקנים והגיבניקים דחקו את רגליהם של אנשי-הבטחון המקצועיים, והכניעו אותם למרותם.

השלב השלישי עומד על הסף: גיוס הצבא למלחמותיהם הפוליטיות של העסקנים. אתמול עשו זאת בענייני המימשל הצבאי. מחר יכולים לעשות זאת להטלת דיקטטורה צבאית.

על כל חשוב כל כך להפריד בין צבא ובטחון מצד אחד, לבין משרד-הבטחון והפוליטיקה מצד שני. צבא שפוליטיקאים מתערבים בענייניו — סופו שיתערב בפוליטיקה. ואין סגיעה חמורה יותר ביצירתו הצבאית.